

DOI <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P210-9976-2021-5>

POZNÁMKY O UŠLECHTILÉM MUŽI, „LEJSTRECH“ A TROCHU TAKÉ O PROTISTÁTNÍCH TRESTNÝCH ČINECH

prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.

Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita

1 Úvodem

Spojení ušlechtilého muže, „lejster“ a protistátních trestných činů by mohlo vzbudit očekávání, že tento příspěvek věnuji zásadovému, za pravdu udatně bojujícímu politikovi či jinému veřejně angažovanému muži, písemně projevujícím názory jdoucí proti srsti politickému establishmentu a hrdě čelícím nespravedlivému stíhání. Bude to však jinak a pohybovat se budeme v akademickém prostředí.

2 O ušlechtilém muži

Ušlechtilým mužem zmíněným v názvu mého vystoupení je pražský profesor trestního práva a trestního řízení František Storch. Na úvod jej krátce představím. Narodil se 13. září 1850 v Žiželicích poblíž Chlumce nad Cidlinou. Gymnázium vystudoval v Hradci Králové a po absolvování právnické fakulty získal v roce 1875 doktorát. V roce 1878 se v Praze habilitoval pro trestní právo hmotné a o rok později i pro trestní právo procesní. Ještě před rozdělením univerzity na německou a českou konal své docentské přednášky v češtině. Mimořádnou profesuru pro uvedené obory získal už na české fakultě v roce 1884, řádnou pak v roce 1890. V akademickém roce 1891/1892 stál jako děkan v čele právnické fakulty a v akademickém roce 1904/1905 jako rektor řídil univerzitu. V roce 1905 byl také přijat za člena tehdejší České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, v roce 1918 přejmenované na Českou akademii věd a umění.¹

¹ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach československých právníků*. Praha: vl. nákladem, 1930, s. 422; Stručný životopis napsal L. Soukup in SKŘEJPKOVÁ, Petra a Ladislav SOUKUP, (eds.). *Antologie české právní vědy (2. polovina 19. století až 30. léta století 20.)*. Praha: UK, 1993, s. 173–174.

Jako profesor pak František Storch dlouho působil na české právnické fakultě v oboru trestního práva spolu s kolegou profesorem Aloisem Zuckerem. Oba se svým způsobem velmi dobře doplňovali, protože každý z nich k trestnímu právu přistupoval jinak. Zucker tendoval k promyšlení základních otázek trestněprávní politiky, které překračovaly meze rakouského trestního práva. Jeho práce, věnované závažným a zároveň atraktivním problémům spojeným s trestem smrti, podmínkami výkonu trestu nebo s podmíněným odsouzením, tak získávaly ohlas v zahraničí a zároveň rezonovaly i v širší veřejnosti. Naopak Storch byl spíše poctivým dělníkem na poli platného rakouského trestního práva a zkoumal jeho systematiku i jednotlivé instituty.² Výsledkem pak byly ucelené, promyšlené, systematiky uspořádané, ale pro mnohé posluchače trochu suchopárné přednášky a logicky vystavěné učební texty pro výuku trestního práva hmotného i procesního, zejména monumentální dvoudílný výklad rakouského trestního procesu.³ Z dílčích otázek věnoval větší pozornost tiskovým deliktům⁴ a jako autor nebo spoluautor přispěl více než sedmi desítkami hesel do Ottova slovníku naučného (a sám se tam jako heslo ocitl⁵). Jan Krčmář vypožoroval, že Zucker „*byl znamenitý přednášče, vykládal velmi záabavně, ale [...] byl Storch daleko důkladnější*“.⁶ Podobně František Weyr ve svých vzpomínkách napsal, že „*pravidlem bylo, že posluchači bez ohledu na to, koho si z obou kriminalistů dali zapsati do indexu, chodili na přednášky k Zuckerovi a pro zkoušky studovali 'lejstra' Storchova, protože přednášky Zuckerovy byly považovány za zajímavější, ale Storchova lejstra zato byla jasnější a důkladnější*“.⁷ Dodejme, že Zuckerovy přednášky získávaly na popularitě i díky tomu, že si pan profesor s oblibou vybíral pikantní paragrafy

² *Dějiny univerzity Karlovy. III. 1802–1918.* Praha: Karolinum, 1997, s. 222.

³ STORCH, František. *Rízení trestní rakouské. I.* Praha: J. Otta, 1887, 1897 (znovu vydáno v edici Klasická právnická díla: STORCH, František a Jiří SPÁČIL. *Rízení trestní rakouské.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011).

⁴ Například STORCH, František. Studie k tiskovému právu trestnímu. *Sborník věd právních a státních*, 1903, roč. 3, s. 413–475; STORCH, František. *Ze žurnostenského práva tiskového: (srovnání platného práva s osnovou nového zákona tiskového).* Praha: Bursík & Kohout, 1906; nebo STORCH, František. *Zabavení v právu tiskovém.* Praha: Bursík & Kohout, 1908; Problematika tiskových deliktů byla na začátku století frekventovaným problémem. Věnoval se jí například i A. Míříčka.

⁵ *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XXIV. (Staroženská–Šyl).* Praha: J. Otto, 1906, s. 171.

⁶ KRČMÁŘ, Jan. *Paměti. I.* Praha – Pelhřimov: FF UK – MÚA AAV ČR, 2017, s. 290.

⁷ WEYR, František. *Paměti. 1. Za Rakouska (1879–1918).* Brno: Atlantis, 1999, s. 182.

zvláštní části trestního zákona, jako například násilné smilstvo, a výklad, často dopředu avizovaný, bohatě demonstroval příklady ze své advokátní praxe.⁸ Ovšem Cyril Horáček, kterému se podle jeho vlastního vyjádření studium skutečně zalíbilo až ve třetím ročníku (1883), a to i díky Storchovim přednáškám, nabyt poněkud jiného dojmu. Podle něj „*přednášky řádného profesora Zuckera netěšily se takové návštěvě*“, neboť mimořádný profesor Storch „*vykládal obsažně a zajímavě*“.⁹ Tento rozpor možná částečně osvětlí postřeh mladšího Jaroslava Kallaba. V *Památniku* spolku Všehrd napsal, že Storchovy přednášky byly přitažlivé, ovšem jinak než Zuckerovy, neboť „*lákaly ke sobě ty posluchače, kteří měli smysl pro vědeckou stránku studia a kteří z jasných a vždy formálně dokonalých výkladů se učili vzácnému umění jíti v právnických otázkách vždy až ke samým základům práva, nedati se nikdy z přímé cesty svěsti nějakým časovým heslem, a hlavně neztotožňovati vědeckou bloubku s nejasností*“.¹⁰ Kallabova narážka na „*časová hesla*“ a ztotožňování vědecké hloubky s nejasností, která by klidně mohla zaznít i dnes, souvisela s tím, že Storch se hlásil ke klasické škole trestního práva. Protože však nemyslel v dogmatických schématech, neskouzával jen k paušální kritice, ale dokázal ocenit i některé dílčí podněty přinášené pozitivistickou školou, například podmíněné odsouzení.¹¹

František Storch se v roce 1911, krátce poté, co dovršil věk šedesáti let, a v situaci, kdy se o místo na slunci už hlásili jeho mladší kolegové August Miříčka (*1863, mimořádný profesor 1907), Josef Prušák (*1873, mimořádný profesor též 1907) a Jaroslav Kallab (*1879, mimořádný profesor 1913), vzdal ve prospěch Josefa Prušáka svého služebního postu, nechal se penzionovat a nadále se věnoval jen vědecké práci.¹² Profesor Prušák se mu v následujícím roce odvděčil, když „*Jeho Magnificenci, Vysoce váženému*

⁸ Ibid.

⁹ HORÁČEK, Cyril. *Vzpomínky mého života*. (Ed. Svatopluk Herc). Praha: MÚaAAV – nakl. Lidové noviny, 2017, s. 110.

¹⁰ KALLAB, Jaroslav. Trestní právo a právní filosofie na universitě pražské v posledních padesáti letech. In: *Památník Spolku českých právníků Všehrd*. Praha: redakční sbor, 1918, s. 116.

¹¹ STORCH, František. *O významu nynějších snah a směrů pozitivistických ve vědě práva trestního. Přednáška, již měl při slavnosti instalace na rektora České university Karlo-Ferdinandova pražské dne 23. listopadu 1904 prof. Dr. František Storch*. Zvláštní otisk z časopisu „Právník“ ze dne 30. listopadu 1904, s. 13.

¹² JABLONICKÝ, Tomáš. *Profesor August Miříčka. Studie k 150. výročí narození*. Praha: UK v Praze – Ediční středisko PrF, 2013, s. 51.

pánu panu JUDru Františku Storchovi, vynikajícímu vzdělavateli české vědy práva trestního“ dedikoval svou práci *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*.¹³

Storchovo velkorysé gesto naznačuje, co opakovaně vzpomínali jeho mladší kolegové a co jsem vložil i do názvu tohoto textu – že se tu setkáváme s člověkem ušlechtilým: vstřícným, chápavým a poctivým, který svou ušlechtilost projevoval v každodenním styku se svým okolím. Podle F. Weyra byl „*vládný, mírný a klidný muž*“¹⁴. Jan Krčmář, když se u svých profesorů a pozdějších kolegů pokoušel vypíchnout to nejpodstatnější, co je charakterizovalo, napsal, že „*největším nimbem byl obklopen Randa, největšímu respektu se těšil Ott, nejvíce mne připoutával Stupecký, nejušlechtilejší osobností byl jistě Storch, nejnabádanějším a nejzábavnějším byl Bráf, lidsky mně byl nejbližší Rieger*“¹⁵. Pro zmíněného vrstevníka, osobním naturelem výrazně odlišného Albína Bráfa, byl Storch – v duchu rčení, že protivy se přitahují – již od gymnaziálních let „*tebdejší i nyníjší přítel a kolega*“¹⁶. Z uvedeného je celkem zřejmé, že F. Storch nebyl revolucionář, spíše člověk s konzervativním pohledem na svět, ale ne zpátečník, který by odmítal vše nové jen proto, že je to nové. Ve svých přednáškách, jejichž obsah dokládají „*lejstra*“ k trestnímu právu hmotnému, prokázal schopnost logicky uspořádat a vyložit problematiku trestního práva, včetně „*deliktů proti státu, veřejným orgánům, zřízení a opatřením*“, jak v nich příslušnou pasáž označil. A na půdě naší univerzity nelze nezmínit, že byl zastáncem zřízení „*druhé české university, university moravské*“¹⁷, což reálně ztvdil i tím, že jí odkázal svou knihovnu, která je dnes součástí fakultního „*starého fondu*“¹⁸.

13 PRUŠÁK, Josef. *Rakouské právo trestní. Díl všeobecný*. Praha: Všehrad, 1912.

14 WEYR, František. *Paměti. I. Za Rakouska (1879-1918)*. Brno: Atlantis, 1999, s. 182.

15 KRČMÁŘ, Jan. *Paměti. I. Praha – Pelhřimov: FF UK – MÚaAAV ČR, 2017, s. 230.*

16 BRÁF, Albín. *Život a dílo. I. Paměti*. Praha: Vesmír, 1922, s. 217. Bráf vzpomínal na situaci, kdy se v oktávě společně zastali spolužáka Gustava Eima, pozdějšího známého novináře a politika, a vlastně i ostatních spolužáků. Jeden z vyučujících, když se jednalo o Eimově vyloučení ze studia, prohlásil, že některý ze studentů o Eimovi řekl, že je „*trochu lump*“. Když všichni spolužáci z Bráfova a Storchova podnětu přísahali, že nic takového neřekli, žádali od profesora, aby jmenoval toho, kdo přísahal křivě. Ten to ovšem odmítl. Křivopřísežníka tak sice neodhalili (o pravdomluvnosti respektovaného profesora Bráf nepochyboval), nicméně problémový Eim, který se už tehdy více zajímal o politiku a společenský život než o řádné studium, mohl dostudovat.

17 STORCH, František. *O významu nyníších snah a směrů pozitivistických ve vědě práva trestního. Přednáška, již měl při slavnosti installace na rektora České university Karlo-Ferdinandova pražské dne 23. listopadu 1904 prof. Dr. František Storch*. Zvláštní otisk z časopisu „*Právník*“ ze dne 30. listopadu 1904, s. 20.

18 Zpráva o činnosti ústavu pro trestní právo od 1. dubna 1928 do 30. června 1930. Archiv MU, J XIII, i. č. 46.

3 O „lejstrech“

Tolik tedy o Františku Storchovi a nyní o oněch již zmíněných „lejstrech“. Nejdříve zcela obecně: snad by se dalo říci, že byla jakýmsi předchůdcem někdejších skript. Nebyly to zcela regulární, prostřednictvím nakladatelství vydané učebnice jako například zmíněné Storchovo obsáhlé dvoudílné *Řízení trestní rakouské*. Šlo v podstatě o důkladné, úhledným písmem přepsané a velmi dobře čitelné rukopisné záznamy přednášek, pořízené se souhlasem přednášejícího a litograficky rozmnožené.¹⁹ Připomínám, že se pohybujeme v době, kdy se místo „přednášet“ běžně říkalo „číst přednášky“ a u mnoha učitelů to platilo doslova. Excelentní civilista Viktor Knapp ještě k době první republiky zaznamenal, že „*bez papíru mluvil málokdo*“ a že o jednom známém pražském právním historikovi se tradovalo, že své „čtení“ na konci hodiny přerušil třeba uprostřed věty a uprostřed téže věty pak začalo čtení jeho další lekce.²⁰

Storchova „lejstra“, o nichž psal František Weyr a která vám teď chci přiblížit, propojují tři součásti zdánlivě nesourodě znějícího názvu tohoto příspěvku. Nesou název *Hmotné právo trestní*, a tedy pojednávají i o trestných činech proti státu.

Nejdříve se ovšem zastavím u vnější podoby „lejster“, protože je sama o sobě zajímavá. A nejen tím, že text je napsán rukou. Dnes jsou jednotlivé stránky svázané v pevných deskách, ale ty nejsou původní. Že text nebyl připraven pro tradiční knižní vazbu, je zřejmé i z toho, že po svázání nejsou začátky a konce řádků v vazby čitelné. Svázat jej dali až v knihovně, kdy přestala být pomůckou pro výuku platného práva a stala se předmětem zájmu nás, právních historiků.

Na titulní – jediné vysázené – straně jsou „lejstra“ vedle názvu opatřena ještě podtitulem „*Vykládá prof. Dr. Storch*“ a datováním „1890–91“. Na poslední stránce nalistujeme okrasně napsané datum 21. dubna 1891 a iniciály B. P., označující zřejmě toho, kdo text přepisoval. Storchův text má celkem 304 stran a je velmi podrobně, i když ne zcela důsledně strukturován. Je rozčleněn

¹⁹ Už na psacím stroji přepsané záznamy přednášek později vydával studentský spolek Všehrd.

²⁰ KNAPP, Viktor. *Proměny času. Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha: Prospektrum, 1998, s. 27.

na *Úvod, Část všeobecnou*, rozdělenou na oddíly, kapitoly a další nepojmenované oddíly opatřené rubrikou, a *Část zvláštní*, uspořádanou podle chráněných zájmů. Bez ohledu na toto členění je text ještě rozčleněn na paragrafy (1 až 49), ovšem ne důsledně. Paragrafem 1 začíná *Úvod* a jako § 48 a 49 jsou označeny první dva oddíly *Části zvláštní (Delikty proti životu a integritě tělesné a Delikty majetkové)*. Další dva oddíly zvláštní části už nesou jen číselné označení a zbylé ani to. Nejen text jako celek, ale také jednotlivé části textu jsou vnitřně bohatě členěny, a to pomocí římských a latinských číslic a velkých a malých písmen. Některá slova jsou navíc podtržena rovnou čarou nebo vlnovkou.

Ještě se vrátím k titulní straně „lejster“, protože ukazuje na docela pozoruhodné osudy tohoto výtisku. Záhadný je a asi i zůstane především šikmo přes nadpis „lejster“ ručně azbukou napsaný překlad názvu do ruštiny – „*Kaznennoje pravo. Lekcii prof. Dr. Storcha*“, který zřejmě pochází od některého z dřívějších uživatelů této pomůcky a ukazuje k pražské ruské právnické fakultě, která fungovala v meziválečném období. Podobně je záhadou nečitelný krátký podpis (nebo snad jen iniciála) na místě, kde se s oblibou podpisují majitelé knih.

Pro nás je zajímavé tamtéž úhledně a zdobným písmem napsané jméno Görlich ve spojení s tužkou napsaným textem „*Dar Dra K. Gerliča*“. Oním donátorem byl Karel Gerlich (5. března 1905–20. listopadu 1944) – kdysi brněnský student, starosta brněnského Československého akademického spolku Právník a předseda brněnského Svazu československého studentstva, později absolvent, soudní rada při Nejvyšším soudě v Brně a v letech 1933 až 1939 soukromý docent československého civilního řízení na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, který ve 39 letech tragicky zahynul při americkém náletu na Brno. Je Görlich a Gerlich z titulní stránky „lejster“ jedna a tatáž osoba? Klidně by mohla být. Zjistíme to při pohledu do *Rodní a křestní knihy města Přerova na rok 1905*.²¹ K 5. březnu téhož roku tam totiž není zaznamenáno narození Karla Gerliča, nýbrž Karla Görlicha. K tomuto zápisu je dodatečně s datem 11. srpna 1926 poznamenáno, že podle výnosu

²¹ Farnost Přerov. Rodní a křestní knihy města Přerova na rok 1905. *Zemský archiv v Opavě* [online]. Inv. č. 10627, sig. Př I 49, s. 264. Dostupné z: <https://digi.archives.cz/da/permalink?xid=dd4acd7737c68136:35b157ca:120f9b45c5a:-73d9&scan=254b353e383e-4e16927182cc5e86de24>

zemské správy politické na Moravě ze 17. května 1926, č. 52.511/I. se rodné jméno narozeného (a jeho otce Antonína) správně píše Gerlich, neboť podle sdělení farního úřadu v Bílovicích nad Svitavou byl jako Gerlich do matriky zapsán Karlův dědeček Antonín. Tedy až v roce 1926 se z tehdy jednadvačetiletého studenta Görlicha stal student Gerlich.

Protože v době Gerlichových studií byla pro studium zvláštní části trestního práva k dispozici jen opakovaně vydávaná strojopisná skripta Augusta Miříčky,²² mohl se mladý a snaživý student Görlich/Gerlich klidně připravovat i z této už letité učební pomůcky, i když z části překonané novou právní úpravou (a to právě tam, kde pojednávala o protistátních činech). Pravděpodobnější se však zdá, že „lejstra“ mohla patřit někomu z jeho rodiny. Třeba otci, který byl poštovním kontrolorem a pak ředitelem poštovního úřadu v Přerově. Napovídá tomu nejen doba jejich vzniku, ale i zdobné vyvedení písmene „G“ v podpisu.

Karel Gerlich „lejstra“ věnoval seminární knihovně „své“ brněnské právnické fakulty. Příslušnost do ní potvrzuje i kulaté razítko knihovny na titulní straně. Jeho zařazení v knihovních katalozích dokládá několik různých signatur, z nichž nejstarší je – zřejmě – značka S 17 a dosud poslední je – zcela jistě – signatura 23-C-29 ze starého fondu. K ní ovšem patří i razítko VYŘAZENO. Právě díky němu se kniha před časem dostala do mé knihovny. Brzy však asi zase poputuje zpět do starého fondu, protože vím, že současná paní vedoucí knihovny má o některé kdysi poněkud neuváženě vyřazené publikace zájem.

Za zmínku ještě stojí, že po zrušení fakulty v roce 1950 přežilo Storchovo *Hmotné právo trestní* klinickou smrt, když mu spolu s ostatními knihami ze seminární knihovny hrozilo skartování. Tomu však zabránila úspěšná intervence profesora Františka Čády. Díky ní si s ostatními knihami „poleželo“ necelá dvě desetiletí uložené na zámku v Brtnici u Jihlavy, aby se po znovuotevření fakulty stalo součástí zmíněného tzv. starého fondu její Ústřední knihovny.²³

²² MIŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část zvláštní*. 7. vyd. [s.l.]: Spolek českých právníků „Všehrd“, 1924 (Část všeobecná vyšla v šestém vydání v roce 1923).

²³ Archiv Masarykovy univerzity v Brně, fond A 1 RMU, osobní spis František Čáda, kart. 24.

4 O protistátních trestných činech

K třetí části názvu mého textu – k protistátním trestným činům – nás přivede pohled do Storchoých „lejster“, konkrétně na systematiku zvláštní části Storchova výkladu. Popravdě řečeno, protistátní trestné činy jsem z ní vypíchl jen s ohledem na téma konference, protože na předchozí pasáže bych mohl navázat kteroukoliv jinou součástí trestněprávní problematiky. Navíc slovní spojení „protistátní trestné činy“ ve Storchově učební pomůcce (ani v trestním zákoníku) nenajdeme.

Při pohledu do Storchova textu snadno zjistíme, že jeho systematika nevychází z členění trestního zákoníku z roku 1852. Text zákoníku byl, jak je obecně známo, rozdělen na dvě prakticky samostatné části pojednávající jednak o zločinech a jednak o přečinech a přestupcích. Zločiny zákonodárce ještě v § 56 rozdělil – stejně jako zákon z roku 1803 – na dvě základní skupiny podle objektu, vůči němuž útok směřuje: na ty, které směřují proti veřejné bezpečnosti („*zasahují do společné bezpečnosti přímo ve svazku státním, ve veřejných opatřeních nebo veřejné důvěře*“), a ty, které míří proti bezpečnosti jednotlivých osob („*porušují bezpečnost lidí jednotlivých co se týče osoby, majetku, svobody nebo jiných práv*“). Pak už jen vypočítal a charakterizoval jednotlivé zločiny, případně skupiny příbuzných – i ne zcela příbuzných²⁴ – zločinů. V zásadě v souladu s uvedeným základním členěním, ale zase ne zcela důsledně, při tom postupoval od činů, které prostřednictvím ochrany představitelů státu a řádného fungování jeho jednotlivých institucí chrání zájem na řádném výkonu státní moci (zájem státu), přes činy, chránící řádné fungování společnosti proti neoprávněnému zasahování do věcí veřejných (zájem společnosti), k činům chránícím život, tělesnou integritu, majetek, svobodu, jiná práva a čest jednotlivce (zájem jednotlivce). Problematicnost uspořádání zvláštní části trestního zákona vystihl například A. Mířička, když napsal: „*Správně se tu kladou základní právní statky chráněné jednotlivými normami a činí se rozdíl v tom, jsou-li to právní statky veškerenstva (obecně) či jednotlivce (individuálně). Ale další rozdělení*

²⁴ Podle F. Storcha jsou v zákoníku v Hlavě deváté pod společnou rubrikou Veřejné násilí spojeny „*zločiny zcela samostatné [...] nevykazující žádných znaků, jež by [o]ním byly společny. Shrnutí jich pod společnou kapitolu a společný název stalo se z příčin historických, nahodilých, nikoliv pro vnitřní jich povahu.*“ STORCH, František. *Hmotné právo trestní*, s. 244.

na tomto základě podniknuté je dosti nedokonalé a není v zákoně samém zachováno.²⁵ Přečiny a přestupky zákonodárce v § 274 až 277 členil jinak. Rozlišoval činy namířené proti veřejné bezpečnosti, proti bezpečnosti jednotlivců a proti veřejné mravopočestnosti.

Převzít do učebního textu členění oddělující výklad o zločinech od výkladu o přečinech a přestupcích chránících obdobný zájem nebo namířených proti obdobnému objektu by nebylo příliš praktické. Pro hledání lepší struktury učebnicových výkladů ovšem svědčily i jiné důvody. Především je to základní úkol právní vědy, totiž promýšlet logické uspořádání zkoumané materie. Jak později v té souvislosti napsal J. Kallab, „*klasifikace v zákoně používaná*“ je „*jen projevem teoretických názorů zákonodárcových a nikoliv výrazem normotvorné vůle*“, proto není závazná a je „*úkolem vědy, aby logicky přesnou klasifikací norem jako empirických zjevů usnadňovala jejich chápání*“.²⁶ Svou roli jistě hrálo i to, že zákoník se po zavedení konstitučního režimu, tedy už po dlouhou dobu, považoval za překonaný vývojem (autoru hesla *Právo trestní* v dobovém slovníku se jevil „*jak v příčině všeobecných pravidel, tak i pojmů deliktových namnoze zastaralým a v odporu s naším nynějším citem právním*“²⁷). Do výkladů jednotlivých autorů se samozřejmě promítlo i to, že s ohledem na svá ideová východiska kladli na jednotlivé chráněné zájmy či ohrožované objekty různý důraz. Dobová členění zvláštní části trestního práva hmotného se proto lišila nejen od pojetí z trestního zákoníku, ale lišila se i navzájem.

Přibližme si proto některá z nich. Například Heinrich Lammasch se ve své práci *Grundriss des Strafrechts*²⁸ v zásadě držel základního členění zločinů z trestního zákoníku, ovšem změnil pořadí a výklad zvláštní části rozdělil na trestná jednání proti právům a zájmům jednotlivců a na trestná jednání proti zájmům celku. V Praze působící Karl Janka v posmrtném vydání učebnice, editovaném jeho kolegou Friedrichem Rulfem, nejdříve vyložil

25 MÍŘIČKA, August. *Trestní právo hmotné. Část zvláštní*. 6. vyd. [S.l.]: Spolek českých právníků „Všehrd“, 1921, s. 3.

26 KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské (část obecná i zvláštní)*. Praha: Melantrich, 1935, s. 127.

27 VESELÝ, František Xaver. *Všeobecný slovník právní. Příruční slovník práva soukromého i veřejného země na radě říšské zastoupených se zvláštním zřetelem na nejnovější zákonodárství a poměry právní země Koruny české. Díl III. /Padělání peněz – Pých polní/*. Praha: vl. nákl., 1898, s. 672.

28 LAMMASCH, Heinrich. *Grundriss des Strafrechts*. 2. vyd. Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot, 1902, s. 53 a násl.

delikty proti právním statkům jednotlivců, delikty proti majetku, podvod a konečně delikty proti zájmům společnosti. Posledně jmenované rozčlenil na delikty proti zájmům občanské společnosti a jejím jednotlivým součastem a na delikty proti státu.²⁹ Carl Stooss pojednal nejdříve o útocích proti osobám a pak proti společnému bytí („*auf das gemeine Wesen*“³⁰). Druhou část pak rozdělil na útoky proti veřejnému blahu a proti státu. Útoky proti osobám upřednostnil, protože jsou pro občany srozumitelnější („*weil sie dem Verständnisse näher liegen*“³¹). August Finger, podobně jako Karl Janka a Friedrich Rulf působící na německé právnické fakultě v Praze, v obsáhlé dvoudílné publikaci *Das Strafrecht mit Berücksichtigung des Entwurfes zu einem Strafgesetzbuch* vyčlenil delikty proti státu (*Die Verbrechen gegen den Staat*) jako samostatnou skupinu a zařadil je až do čtvrté knihy zvláštní části. Předřadil jim delikty proti osobě, proti vlastnictví a majetku a proti zájmům společnosti (a po nich, v páté knize, ještě upravil delikty ohrožující mír ve státě).³² Jaroslav Kallab ve své již citované učebnici z roku 1935, tedy napsané už za platnosti zákona na ochranu republiky, zařadil ve zvláštní části svého výkladu trestné činy proti státu – podobně jako autoři trestního zákona – na první místo. Vycházel při tom z členění trestných činů podle dotčeného zájmu, jímž může být zájem státu, společnosti nebo jednotlivce. Trestné činy proti státu – znovu připomínám, že už v úpravě podle zákona na ochranu republiky – ještě rozčlenil na trestné činy proti trvání a bezpečnosti republiky, proti orgánům státní moci, proti jednotlivým státním funkcím, úřední trestné činy a trestné činy proti právům a povinnostem občanů. Začlenění poslední skupiny mezi trestné činy proti státu zdůvodňoval zájmem státu na ochraně těchto práv, která poskytuje svým občanům ne jako právním subjektům vůbec, ale právě jako státním občanům.³³

Je tedy zřejmé, že všichni autoři využili specifika a nedostatků zákonné systematizace trestního zákoníku k tomu, aby hledali logické a zároveň originální

²⁹ JANKA, Karl a Friedrich RULF. *Das österreichische Strafrecht*. 2. vyd. Prag: F. Tempsky, 1890, s. 183 a násl.

³⁰ STOOSS, Carl. *Lehrbuch des Österreichischen Strafrechts*. 2. vyd. Wien: Franz Deuticke, 1913, s. 379.

³¹ *Ibid.*, s. 238.

³² FINGER, August. *Das Strafrecht mit Berücksichtigung des Entwurfes zu einem Strafgesetzbuch*. II. 3. přepr. a rozš. vyd. Berlin: Carl Heymans Verlag, 1914.

³³ KALLAB, , 1935, op.cit., s. 169.

členění. Výjimkou nebyl ani F. Storch. Jeho systematika zvláštní části trestního práva hmotného se podobá Fingerově, protože Storch i Finger dali v rozčlenění zvláštní části delikty proti státu na čtvrtou pozici a do popředí položili ochranu zájmů jednotlivce (zatímco trestní zákoník a J. Kallab nebo ve zmíněném skriptu A. Mířička upřednostnili ochranu zájmů státu). Celkové členění je ovšem u Storcha přece jen trochu odlišné. V jeho uspořádání zvláštní části trestního práva na výklady o deliktech proti životu a tělesné integritě (§ 48; I.) a o majetkových deliktech (§ 49, II.) navazuje výklad o trestných činech proti osobní svobodě a svobodě vůle (III.), pak přicházejí na řadu *delikty proti státu, veřejným orgánům, zřízením a opatřením* (IV.)³⁴ a po nich následují delikty proti veřejnému pořádku a bezpečnosti veřejné, trestné činy proti náboženství a mravnosti a delikty proti cti. Deliktům proti státu v něm tedy předcházejí delikty proti životu, tělesné integritě, majetku, osobní svobodě a svobodě vůle, zatímco ve Fingerově členění po deliktech proti osobě a deliktech proti vlastnictví a majetku následují delikty proti zájmům společnosti. Vlastní delikty proti státu Storch navíc pojal úzce, když z nich vydělil delikty proti veřejným orgánům, zřízením a opatřením.

5 Závěrem

Už v textu svého příspěvku jsem se přiznal k tomu, že protistátní trestné činy jsou v něm jen snadno zaměnitelnou součástí. Jeho smyslem spíše bylo prostřednictvím představení jednoho pražského profesora trestního práva a trestního řízení, částečně spojeného s naší fakultou, a pro nás dnes už exotické podoby starších učebních pomůcek přiblížit něco málo z historie výuky práva.

³⁴ Pro úplnost ještě doplňme, že jako zločiny proti státu, veřejným orgánům, zřízením a opatřením F. Storch postupně vypočítal vlastizrady (a vyzývání k podnikům vlastizrádným), uražení Veličenstva, uražení členů císařského domu, rušení veřejného pokoje, vyzvědačství, nepovolené verbování, trestné činy proti vrchnosti (pozdvížení a vzbouření, zločin veřejného násilí spáchaný „*násilným ruky vztažením nebo nebezpečným vybrožováním proti osobám vrchnostenským ve věcech úředních*“, přečin shluknutí, přestupek uražení veřejných orgánů, přestupek vměšování se do výkonů úředních osob), zločiny veřejného násilí, trestné činy „*v přičině povinností úředních*“ (zločin zlého užívání úřední moci, přijímání darů v úředních věcech, svádění ke zneužívání úřední moci, skutková urážka v úřadě, nezákonné zatčení a prohlédání domu), činy trestné „*v přičině veřejných papírů úvěrních a mincí*“ (falšování veřejných papírů úvěrních, falšování mincí...), zlomyslné poškození nebo porušení státního telegrafu, trestné činy „*v přičině povinností branné*“ a další trestné činy plynoucí z vedlejších zákonů (například kupování a prodávání hlasů voličů nebo úmyslné falšování provedeného hlasování nebo jeho výsledků).

Summary

A Few Notes about a Noble Man, Documents and a bit about Anti-State Crimes

The paper deals with the criminal law education at the turn of the 19th and 20th century. It focuses on person of professor František Štorch, teaching criminal law at the Czech Law Faculty of Karl-Ferdinand University in Prague at that time. It pays its attention to the form of the then used learning tools as well as to the integration of crimes against the state into the system of criminal law back then.